

A történelem rejtelsei

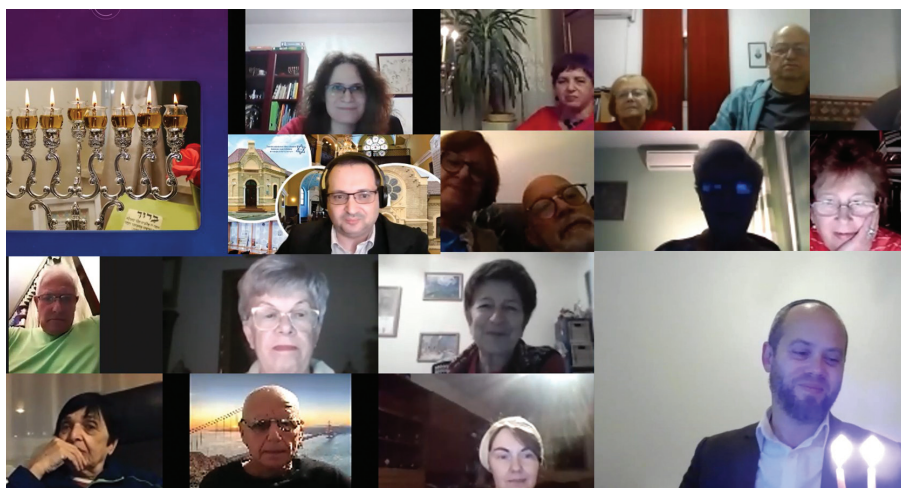
► December 13-án tartottuk a 2021-es év utolsó Ajvé. hétfői! programját. Orna Mondschein a böjtnapokról (tevet 10. előestjén), Galo Vilmos történész a Duna Menti Múzeumban és a Klapka tér közelében nyílt tárlatok létrejöttéről mesélt a jelenlétvőknek. Beszéltünk a szakember előtt álló kihívásokról, a közeljövő kutatási terveiről is. Részletes beszámolóinkat a januári számunkban olvashatják.

Online hanuka 5782

November 29-én sajnos ismét az online térben tudtuk csak együtt köszönteni hanuka ünnepét. A vasárnapra tervezett klezmerkoncertet és a Shalom klubot a romló járványhelyzet miatt kénytelenek voltunk lemondani. A megrendelt hanukagyertyákat tagjaink az irodában tudták átvenni.

A jeles napok eredetét, szokásvilágát Miklós Dóri vetített képes előadása hozta közelebb a harminckettedik Ajvé, hétfői! résztvevőikhez. Az ünnep fényeit Rudas Dániel budapesti kántor lobbantotta fel. Nem maradhatott el a közös kvízzjáték sem, melyet Paszternák András vezetett. A szlovákiai és a magyarországi csatlakozók mellett ezúttal Izraelből, Amerikából és Svájcban is velünk tartottak az érdeklődők. ◀

PA

Szerkesztői gondolatok

December 5-én, vasárnap öt óra körül gyűjtjük meg idehaza az 5782. zsinagógai esztendő nyolcadik hanuka gyertyáját, lassan vége az ünnepnek. Sokáig bízunk

PASZTERNÁK ANDRÁS

benne, hogy visszatér idén valami a COVID előtti időszak fényűnepsi hangulatából, de csendben teltek el a napok. Nem mentünk közös gyűjtásokra, vidám, fánkos összejövetelekre, se közösségekbe, se barátokhoz. A komáromi, kihagyhatatlan hitközségi ünneplés is elmaradt, azaz pontosabban ismét a világhálóra költözött. Olyan jó lenne hinni benne, hogy 5783-ban majd újra együtt, minden félelem nélkül hirdethetjük a csodát, beszélgethetünk, szórakozhatunk a nyolc nap során! Az idő múlik, a meg nem élt pillanatok talán sosem lesznek pótolhatók. Szeretnénk ismét megtölteni a Wallenstein Zoltán termet a Menházban, vagy bérelni egy még nagyobb helyet valahol a belvárosban, mint tettük azt oly gyakran, így november-december tájékán. Persze, nincs okunk panaszra, mert amíg együtt lehetünk a szeretteinkkel személyesen vagy az interneten keresztül, addig van kivel megosztanunk a makkabeusok csodájának történetét. Hozza el a nyolc nap csodája, a 2021-22-es világba is a fényességet, mely beragyogja majd otthonainkat, zsinagógáinkat és közösségi házainkat! ◀

Közösségi mozaik

– kép(ek) a hitközség múltjából –

► Életkép a Shalom klub összejöveteléről a 2000-es évek kezdetén. Az asztalfőn Hajnalka néni ül, középen, a törzshelyükön balról jobbra Éva, Vera, Annus és Éva néni, szemben velük Vilma néni is látszik a felvételen. Ma már csak ő van közöttünk, a többiek az égi Shalom klub összejövetelein találkozhatnak oly sokakkal, akik sosem hiányozhattak a Menház Wallenstein Zoltán terméből, a Komáromi Zsidó Hitközség programjairól. Hiányoznak mindannyian! Kedves szavaik, történeteik, az együtt megélt programok, beszélgetések mind-mind hozzájárultak ahhoz, akik vagyunk, amerre tartunk, közösségként és egyéni szinten is. Annyira jó lenne belépni a kultúrterembe, és újra megpillantani őket. Szívesen hallgatnánk történeteiket, emlékeiket. Beszelnénk múltról, jelenről, terveznénk a jövőt.

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia
IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno
vagy
IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Bankunk címe: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno.

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság

rövid hírek

A Hitközségi Híradót, a Shalom klubot és a hitközség működését a Franz Schmidek (Bécs), Ivan Kolín (Kassa), valamint anonimitásukat kérő adományozók támogatták. Köszönjük!

Pályázati támogatásból magyar és szlovák nyelvű könyvekkel bővítettük a Spitzer Béla Kiskönyvtár állományát.

A Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége a zsidó újév alkalmából ajándécsomagot küldött Keszezh Bélának, Komárom polgármesterének. A küldeményt Pasternák Antal elnök és Kollár Zoltán vezetőségi tag adták át októberben.

A Cödokó Alapítvány jóvoltából 3D-s fotó készült zsinagógánkról, amely hamarosan elérhető lesz az interneten.

Komárom városa magyar és szlovák nyelvű kiadványt készíttetett a köztéri kiállításához kapcsolódóan közösségünk 230. évéről. A hozzánk is eljuttatott példányokat köszönjük a Polgármester Úrnak!

A Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetségének vezetősége októberben online ülést tartott, amelyen Pasternák Antal elnök képviselte közösségünket. A fő téma a szövetség és a Claims Conference között hosszú ideje húzódó vita lezárása volt. Az előterjesztett megállapodást a küldöttek elfogadták, ezzel remélhetőleg pont kerül az ügy végére.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Rosh Hasana 5782 – Balogh István tanár úr beszéde a komáromi zsinagógában – 2. rész

BALOGH ISTVÁN

Aszentírási koroktól kezdődően napjainkig, a legtöbb időnkben a remény tartotta meg a zsidóságot. Amikor az első jeruzsálemi Templom lerombolásakor Júda népét a babiloni fogságba hurcolták,

a próféták a reményt hangsúlyozva vigasztalták a népet s a múlt eseményeire hivatkozva bizonyították, hogy az isteni gondviselés öröklik felettük.

A Talmudban a következőket olvashatjuk: „Azok, akiknek reményük Istenben van, nem töprengenek a következő nap felett.” (Szota 48b).

Ros hasáná tórai olvasmányainak legdominánsabb alakjai Ábrahám és Izsák. Azonban a törvényes utód születésének (1Móz 21,1-34) és a Mória-hegyén lezajlott feláldozási drámának árnyékában (1Móz 22,1-24) találunk egy másik, kevésbé hangsúlyos,

de legalább annyira megrendítő epizódot is, amelynek főszereplője Hágár.

Hágár Sárának, Ábrahám feleségének, egyiptomi szolgálója volt. Sára, aki a történet elején még gyermektelen, a kor szokásának megfelelően, mellékeleségül adja Ábrahámnak, hogy az Ábrahám örököseire vonatkozó isteni ígéret (1Móz15,4) beteljesedjék. Amikor azonban a várandós Hágár megvetéssel néz gyermektelen úrnőjére, az olyan keményen bánik vele, hogy el kell menekülnie (1Móz16). Az Örökkévaló angyala azzal az ígérettel téríti vissza, hogy a születendő gyermek, Ismael, nagy nép őse lesz. Végso elűzésükre Izsák születése után kerül sor. Erről szól az alábbi tórai szövegrész – Bernstein Béla fordításában:

„És fölkelt Ábrahám kora reggel, vett kenyeret, egy tömlő vizet és odaadta Hágárnak; föltette a vállára, meg a gyermeket és elbocsátotta. Az pedig elment és bolyongott Beér-Seva pusztájában. Midőn kifogyott a víz a tömlőből, odadobta a gyermeket a bokrok egyike alá. Ő pedig elment és leült szemközt egy íjlövésnyi távolságra, mert azt mondta: Ne lássam a gyermek ha-

lálát; és leült szemközt, fölemelte hangját és sírt. És Isten meghallotta a fiú hangját és szólította Isten angyala Hágárt az égből és mondta neki: Mi bajod Hágár? Ne félj, mert Isten meghallotta a fiú hangját ott, ahol ő van. Kelj föl, vedd föl a fiút, fogd meg erősen kezdeddel őt, mert nagy néppé teszem őt.

Folytatás a 8. oldalon.

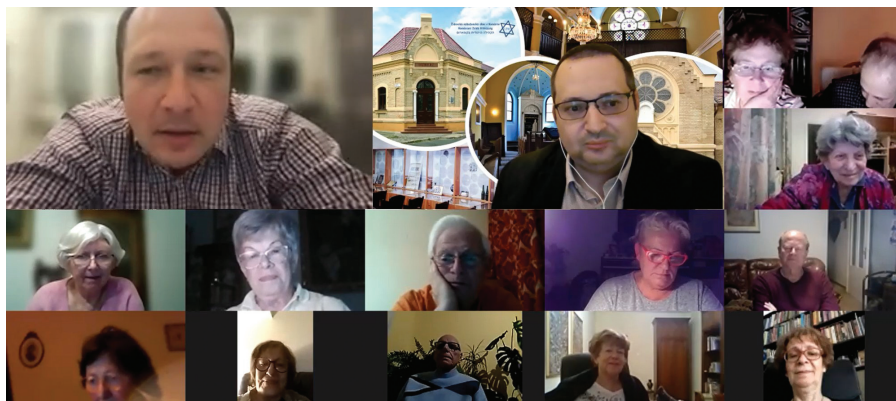

Ajvé, hétfő!: Tradíció és innováció

November 22-én folytatódott online klubsorozatunk, az Ajvé, hétfő! A harmincegyedik rendezvény vendége Kurucz Ákos rabbijelölt, jogász, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem doktorandusza volt. Paszternák András házigazda pályaválasztásról, családról, a bírói és a nyíregyházi hitközségben végzett munkájáról kérdezte a Budapestről bejelentkező beszélgetőpartnert. A hagyományok mellett szóba került Ákos

kutatási témája, a laboratóriumi húskórsági kérdésének tárgyköre is. Az innovatív fejlesztések hátterének megismerése mellett foglalkoztunk a tradíciókkal és a fenntartható fejlődéssel. A hallgatóság soraiból érkező kérdések sem maradtak megválaszolatlanul. A program hivatalos része után még hosszan beszélgettünk a klub résztvevőivel, akik a világ különböző pontjairól csatlakoztak hozzánk. ◀

PA

Sikeres pályázatok

ABethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatásának köszönhetően streaming eszközöket (kamera, mikrofon, lámpa, állványok) szereztünk be, ezzel emelve online programjaink színvonalát.

Nyitra Megye Önkormányzatának támogatásával decemberben jelenik meg a komáromi zsidó örökséget bemutató füzetünk 2000 példányban. A négy nyelvű kiadvány szövegét a KZSH programkoordinátorai állították össze. A fordítást dr. Padlovics Ágnes (szlovák), Vince Schweitzer Judit (angol) és Rechteris Klára (német) készítették. A nyelvi korrekciót Paszternákné Kertész Zsuzsanna és Katarína Potoková végezték. A grafika Saláth Richárd munkája. A turisztikai kiadvány a Nec Arte nyomdában készült. ◀

PT

Párkányból indulva...

Interjú Karol Frühauffal

Párkányban születtem, Pozsonyban tanultam, 1975-ben Aachenban (Németország) informatikát végeztem az elektronikai szakon. Közben áthelyeztem életem központját Svájcba, ott töltöttem aktív éveimet. 12 évet a BBC Brown Boveri-nél, Badenban (Svájc), az elektromos hálózatok vezérlésére szolgáló rendszerek fejlesztésével foglalkoztam. 1987-ben két kollegámmal INFOGEM néven részvénytársaságot alapítottunk, mely máig tanácsadással foglalkozik szoftverek fejlesztésirányítása és minőségbiztosítása terén.

Szerzőtárs voltam két szakmai könyvnél és több nemzetközi konferenciát szerveztem. Kiadtam egy verses kötetet és közreműködöm két zenei téren tevékenkedő alapítványban. Második feleségem holland származású, fiunk „okosan” egy magyar lányt vett feleségül és boldogok vagyunk egyszem unokánkkal.

Mit jelent Önnek, ha azt hallja valakitől, hogy „Párkány”?

Jóérzéssel tölt el, annál inkább, mert a születési okiratomban „Parkan” áll, nem „Štúrovo”.

Jelenleg Svájcban él, milyen érzés időről-időre felkeresni élete meghatározó Duna-parti települését?

1968-ban hagytam el Csehszlovákiát. Soha nem volt honvágyam, ami bizonyítja, hogy nem vagyok rendes magyar. Természetesen hiányoztak a szüleim, barátaim, emberek. De nem az ország. Annál nagyobb volt a meglepetésem 1989 tavaszán, mikor először tudtam haza látogatni. Autóval jöttem, Pozsonytól végig a Duna mentén. Dunaradványnál fordul ki az út, közel a Duna partjára és én va-

lami furcsa hatást, erőt éreztem. Megálltam, hogy megértem, mi történt. Feltetelezem, a Duna-part tája volt az, amely megkapott. Így jöttem rá, hogy mégis gyökereim vannak erre felé.

Azt írtam: „hazalátogatni”. Amíg anyám élt – apám már 76-ban meghalt – addig hazajártam és visszatértem otthonomba, Svájcba. Ez nem volt tudatos kifejezési mód, csak megfigyelés. Amióta anyám is elhunyt, azóta Párkányba járok és hazatérek Svájcba.

Párkányban ismerős tájon vagyok, nem érzem magam idegennek, csak egy kicsit kívülállónak, nem egyenjogúnak.

Vannak emlékei a helyi zsidó közösségről, melyekre szívesen visszaemlékszik?

Szívesen emlékszem vissza a vasárnap délelőtti a Fő utcán sétáló társaságra. Csak később tudtam meg, hogy mind zsidó férfi volt. Én voltam az egyetlen ifjú köztük. Sajnos nem jegyeztem fel, kik voltak a háború előtt az emlegetett Fő utcai házak tulajdonosai, többen zsidók voltak közülük.

Nem tartottuk a zsidó hagyományokat. Anyám családja kitért még a 30-as évek-

ben és apám is a házasság előtt. Anyám nem járt misére, de néha bement a templomba. Gondolom, saját vallása volt. Én inkább az apámmal tartottam, nem voltunk hívők, ha az alatt egy közösség vallását értjük. Arról, hogy zsidó származásúak vagyunk, családjunkban soha nem volt szó. Mégis valahol rejtve bennem volt.

Hetedik osztályban történt (szlovák iskolába jártam), tiszta szerelemből Bettivel könyvekkel dobáltuk egymást. Robert volt a „tyždenník” (magyarul a hetes – szerk.) és próbált minket megnyugtatni. Lezsidóztam. Higgadtan felálltam, lassan odabandukoltam a táblához és egy akkora pofont adtam neki, hogy a tábla adta neki a másikat. Ugyanolyan nyugodtan visszatértem a helyemre. Ehhez tudni kell, én soha senkivel sem verekedtem előtte, utána sem. A szomszédok Dinije mesélte el otthon mi történt, anyukája, Joli néni közölte az eseményeket anyámmal. Akkor világosítottak fel, értettem meg, miért beszéltek vendégeink olyan gyakran „nyaralásról” és minek volt ez a kódszó. Ezek után tudtam meg, miért megy apám néha-néha tizediknek, hogy imádkozhassanak Schwarz Zolinál. Erre sajnos nemsokára nem volt ok, többen hiányoztak tízhez, nemcsak apám.

A párkányi zsidóságról jut még eszembe. Bécsen keresztül emigráltunk barátnőmmel, későbbi első feleségemmel. Szüleimtől megkaptam az izraeli nagykövet címét – szülei sírja nagyanyám sírja mögött volt a párkányi zsidó temetőben. Nagyon kedvesen fogadott és segített megtalálni az utunkat Bécsben. Anélkül, hogy toborozzon Izraelbe. Később sajnos merénylet áldozata lett Portugáliában.

Folytatás a következő oldalon.

Zsidó férfiak Párkányban

Folytatás az előző oldalról.

Mi motiválja abban, hogy napjainkban is tegyen a város kulturális életéért? Mésélne a közelmúltban lezajlott rendezvényükről?

Anyám halála után 98-ban elkezdtem törni a fejemet azon, milyen pozitív ok miatt érezném a szükségét, hogy Párkányba látogassak. Tudtam, elfoglalt ember lévén, a szüleim sírjához nem fogok gyakran járni. Azt, hogy kötődöm Párkányhoz, legalábbis a Dunához, azt közben megértettem.

2001-ben újra megnyílt a Mária Valéria híd Párkány és Esztergom között. Soha nem láttam annyi boldog embert, mint a megnyitón. Akkor futott át az eszemen, ezt a hidat védeni kell, nehogy újra tönkretegyék. Fizikailag védeni egy fél kilométer hosszú hidat azért mégsem egyszerű. Ha sok virtuális hidat építünk emberek között és ezek elég erősek, akkor nem lesz okuk az embereknek a fizikai hidat veszélyeztetni. Ebből született meg a Hídórház ötlete. Helyet és lehetőséget nyújtani művészeknek, tudósoknak és más olyan személyiségeknek, akik áthidalással, összekötéssel, határok legyőzésével vagy eltolásával foglalkoznak. 2004 májusában érkezett az első két hídőr, képzőművészek Svájból és most, decemberben fog szolgálatba állni az ötvennegyedik, egy filmes és író Dél-Afrikából – ezzel az utolsó kontinens is képviselve lesz Párkányban és hozzájárul a város életének színesítéséhez. Közlebbi információ a www.bridgeguard.org weboldalon található.

Az 50-es évek elején, jóformán teljesen el voltak szigetelve a baráti országok a Duna két partján. Mint kisgyerek, évente egyszer láttam anyámat keservesen sírni: újra elutasították a kérvényét, hogy meglátogathassa a Budapesten élő nővérét. 1954-ben kapott először kishatár átlépési engedélyt, velem együtt Nagymarosig szabad volt eltávoznia a határtól. Nagynénim éjjeli vonattal csempészett engem le Pestre, hogy a család többi tagja is lássa végre húga fiát.

Ezekben a nehéz időkben az emberek szélcsendes időben lementek a Dunához és a víz felé hajolva szót váltottak egymással. A folyó vize fél kilométeren keresztül vitte a szavakat, néha talán egy rejtjelezett hírt. Hollandiában született feleségemnek

ez igen poétikusnak hangzott és az ő ötlete volt, erre emlékeztetni. Idén immár tizenötödször idéztük fel ezt a jelenséget, tisztelettel adózva azoknak a sorsoknak, amelyek titkait annak idején az emberek a Dunára bízta. Az AquaPhone performance tanúsítani szeretné azok leleményességét, akik nehéz körülmények között is képesek a határok és távolságok áthidalására. Felváltva, német, magyar és szlovák nyelvű írókat kérünk fel, szöveget írni erre az alkalomra, ezt lefordítjuk a másik két nyelvre. Hatvanperces performance keretén belül, a párbeszéd egy férfi és egy nő között – három nyelven – kel át a Dunán, egy-egy zenész improvizál hozzá a két partról. Többek közt Mila Haugová, Tomáš Janovic, Michal Hvorecký, Parti Nagy Lajos, Tolnai Ottó és idén Erdős Virág írtak számunkra szöveget. Ha nem hangzik szerénytelenül: ilyet csak Párkányban lehet megélni, évente egyszer, egy júniusi szombaton (Covid miatt idén októberben volt a rendezvény).

Van tehát személyes motivációm, hiszek benne, hogy sikerül hírét vinnünk ennek az egyedülálló helynek, kezdeményezésnek a nagyvilágba.

Miért fontos, hogy a mai párkányiak, a fiatalabb generációk is tisztában legyenek azzal, hogy élt egykoron egy virágzó zsidó közösség a városukban?

Nem szoktam nyilvánosan politizálni, AquaPhone alkalmából kétszer azért megtettem.

Először akkor, az évre nem emlékszem, mikor a magyar oldalon fekete zubbonyosok vonultak fel és a mi hídfőnkön a rendőrök álltak. Arra utaltam, hogy az AquaPhone, a Hídórház pont az ilyen eseményeket szeretné elhárítani.

Idén egy történelmi eseményre emlékeztettem a résztvevőket. Tudtommal, elhunyt a két utolsó túlélő, kiket Párkányból hurcoltak el Auschwitzba. Prágában 90 évesen távozott professzor Radil Tamás. A háborúban történeteket „Az auschwitzi fiúk” című könyvében foglalta össze, melyet Mészáros Tünde fordított magyarra. Februárban hagyott el minket Holováčné Weiss Márta néni, 96 évesen. Fiatal lányként került Auschwitzba, titokban verseket írt ott. Szóval nincs már Párkányban túlélő, aki megoszthatná velünk az átélteket.

A múltban virágzó közösség létezésének tudatát kevésbé tartom fontosnak, mint az eltűnését, főleg ennek okát és kegyetlen módját. Márta néni mesélte nekem, milyen érzés volt menni a városban: „ismerősök álltak a járdán, közöttük hajtottak minket és senki sem állt ki mellettünk”. Ezt kell a fiatalabb generációkkal tudatni és ösztönözni őket, leginkább jó példával, igyekezzenek, hogy ilyen ne történjen meg újra, sehol, soha. Védjük a közösségek közti hidakat, építsünk számtalan virtuális hidat az emberek között. ◀

PA-PT

A ComEdu tudósítók jelentik

A budapesti Lauder Javne Iskola diákjainak színes hírei

Októberben indult rovatunkban, a budapesti Lauder Javne Iskola ComEdu tantárgyának keretében tizenegyedikes és tizenkettedikes diákok szemével adunk hírt a tágabb régió zsidó történeiséiről.

Steiner Brigi: **Kapcsolatom a zsidósággal**

A Lauder Iskola tanulója vagyok, mióta csak iskolába járok. Nem érintkeztem más kultúrával és közösséggel iskolai közeg szempontjából. Bár az élet, véleményem szerint nem mindig olyan, hogy be tudod skatulyázni magad, eddig ez a közösség hatott rám a legjobban. Ezért az iskola által adott személyiségjegyek (nyitottság, zsidóság, szociális érzékenység stb.) jellemeznek, illetve az a célom, hogy egy nap jellemezzenek. Mivel ebben az újságban jelenik meg a cikk, most a zsidósággal való kapcsolatomat fogom kifejtetni.

Úgy gondolom, hogy egy bizonyos korig az ember nem tudja logikusan átgondolni, hogy mi veszi körül. Csak benne él. Ezért amikor az ember kicsit érettebb fejjel rájön, hogy mi a véleménye a világról sokszor meglepődhet, hogy nem tud mindent befolyásolni. Engem úgy nevelt fel az óvo-

da, az iskola, Szarvas, az iskolában működő Sáhár madrichképzés és foglalkozások, az ugyanígy tanított barátaim, ismerőseim, hogy alapvetően a zsidóságot ismerjem úgy, mint saját magamat. Ezek persze nem mindig jönnek elő és akaratlanul is elbújnak a tudatalattimban, amikor olyan helyzetbe kerülök, hogy meg kell védenem a saját identitásomat, sok minden elő tud jönni, amire még én magam sem számítottam. Miért döntöttem úgy, hogy ezt most megosztom a világgal? Az eddigi életem lehetővé teszi, hogy zsidóként gondolkodjak és ezt anélkül is meg tudom tenni, hogy 19 évesen bármi mellett el kelljen köteleznem magam. Szerintem a korosztályom abszolút meg tudja erősíteni, hogy a ránk nehezedő társadalmi elvárások tömekege (továbbtanulás, emberi kapcsolatok, felnőtté válás) kicsit megnehezíti számunkra, hogy ilyenkor kezdjük el keresni a saját identitásunkat. Az ezt megelőző idő-

szakokban leginkább megkérdőjeleztünk mindent, ami körülvesz minket. Valakinek könnyebb, valakinek nehezebb elköteleződni (én az utóbbiba tartozom), de tény, hogy bármerre sodródok majd az életben, akkor is 19 éves koromig fixen zsidó kultúrájú környezetet vett körül és tanított. Ez egy biztonságos alap, amit a zsidó közösségek meg tudtak nekem adni és amiért nagyon hálás vagyok. Hogy merre tovább, majd én is meglátom. Hálás vagyok, hogy olyan ismerőseim és barátaim vannak, akik aktívan (bevallom nálam sokkal aktívabban) részt vesznek ennek a csodálatos közösségnek a fejlesztésében.

Illetve utolsó gondolatként, hálás vagyok a tanáraimnak, akik nem csak a tantárgyakra és zsidóságra tanítottak, hanem az életre, hogy gondolkodó és élni akaró fiatal felnőtt válhasson belőlem. Ők is mindennap dolgoznak a zsidóság fennmaradásáért, a jövőért, akik mi vagyunk.

A cikk szerzőjéről: „Steiner Briginek hívnak. A Lauder iskolába járok végzős diákként.” ◀

Zsidó gyerek a Duna-partról

Szemelvények Herzog Itzhak kéziratából – 9. rész

Elárvultam

„Apu, mi történt, mért van a kezed bekötve, a karod felkötve a nyakadba?” – tettem fel a kérdést gyermekként. Többször láttam az orvost, dr. Darányit jönni hozzánk. „Semmi baj Lajcsikám, ne aggódj, megsebesültem munka közben. A magtár ajtaja nagyon nyikorgott, levettük Andrással megolajozni a zsanért, mikor visszatettük, becsípte a tenyerem felső részét. Majd begyógyul, rendben lesz nemsokára!” – nyugtatott apám. A fájdalmak egyre fokozódtak, nem javult az állapota. Igyekezett uralkodni magán, hogy elrejtse előttem a fájdalmait. Többször járt nála az orvos, adott neki fájdalomcsillapítót, biztos morfiuminjekciót. A helyzet napról napra súlyosbodott, csak ült a karosszékből és nyöszörgött. Anyám vizes törülközővel

törölgette az izzadságot a homlokáról. Dr. Darányi komor arccal suttogott anyámmal, éreztem, hogy apám nagyon beteg. Mikor az orvos elment, odaszaladtam sírva anyámhoz, az arcom befúrtam a szoknyájába. Anyám megölelt és a fülembe súgta: „Lajcsi, holnap el kell utaznunk apuval Budapestre a kórházba, hogy ott kezeljék tovább. Átviszlek Rezsinkéhez, ott maradsz nála, míg visszajövök, nem hagyhatom aput egyedül.” Kiderült, már nem lehetett megmenteni apám életét, nem kapott helyben megfelelő gyógyszert, pedig tetanusz már létezett, antibiotikum ekkor még nem volt. Cukorbetegsége sem könnyítette a helyzetet. Több részben amputálni kellett a kezét, végül napokon át tartó szenvedés után meghalt. Halála nagy bánatot okozott nekem, nagyon kötődtem

hozzá. Sok szeretetett, figyelmet és megértést nyújtott nekem. Szerettem hallgatni a meséit, felolvasásait, a gazdaságról, az építendő házakról szóló történeteit, magyarázatait. Élveztem, amikor átadta nekem a gyeplőt a kocsiakázások során, a lovas szánozásokat a csilingelő lovakkal, a közös csónakázásokat hármásban anyámmal. Gyerekkoromban a fájdalom lassan eltompult, anyám megduplázta irányomban a szeretetét, de a sebhely megmaradt.

1939 szeptemberében kitört a világháború, ekkor voltam első osztályos a falu római katolikus iskolájában. Zsidó iskola nem volt az egész vidéken. Tanítónőmet Tóth Juliánának hívták.

Folytatás a következő oldalon.

PASZTERNÁK
ANDRÁS

Kék-fehér hétköznapiak

111. fejezet: A 007-es ügynök

(2013. január 10.)

A keddi, jeruzsálemi esküvőn a 007-es ruhatári számot kaptam, társaságunkból többen James Bondnak kiáltottak ki. Még a kabátokat elvevő lány is jól derült azon, hogy az előttem sorakozó hat hölgy után pont nekem jutott a mágikus szám.

23 óra után nem sokkal távoztam az ünnepségnek otthont adó szállodából. Taxival indultam ZIZILEND keresésére, akinél az éjszakát töltöttem. ZIZILEND régi kedves ismerősöm, egyszer még egy Élet menetés csoportot is együtt kísértünk idekint.

Ott ültem a gépkocsiban, s hiába volt a kezemben a Google-ről kinyomtatott térkép, a sofőr rádión próbált segítséget kérni. Hosszú percekig vitatkozott a többi kollégával, akik azt állították, hogy ugyan jó pár rabbiról elnevezett közterület létezik az adott negyedben, de amelyiket keresi, olyan nincs erre felé. Az irány jó volt, ezt még így sötétben is sikerült megállapítanom, a korábbi fővárosi látogatásaim során tapasztaltak alapján. Újabb rádiózás, aztán még egyszer... majd végre valaki visszaszólott, s útbaigazította a "kormányost". Láttam rajta, néhány kilométer után ismét elbizonytalanodott. Az orra alá toltam újból a térképet. Együtt próbáltuk megfejteni a rejtélyt. Érdekes, Tel-Avivban még nem láttam GPS nélküli taxit, úgy látszik Jeruzsálemben más a módi.

Kicsit úgy éreztem magam, mint amikor Szarvason az esti bártorságróba előtt a kezünkbe nyomják az Erzsébet-liget térképét. Összekötöttem hát a madrichi és a 007-es ügynöki képességeimet, s a megadott célpont felé irányítottam az autónkat. Minden keresztutcánál lassítottunk, s mivel a taxis enyhén rövidlátó volt, rám hárult a feladat, hogy a túloldali utcaneveket leolvassam, összevessem a nyomtatott térképpel.

Egy körforgalom után meglengettem a fehér-fekete kocsás zászlót, s búcsút vettem szállítómtól. ZIZILEND elém szedett a lépcsőházban. Igen-igen, abban a bizonyos lépcsőházban, amelyben átvészelte a novemberi légiriadót:

„...rohanok fel a másodikra, azt mondták a középső emelet lépcsőfordulójaiba kell menni, ha nincs óvóhely, közben kicsapja az ajtaját egy néni, ő is fut velem, megérkezünk a lépcsőfordulóba, de ott ablak van, lefutunk a földszinti fordulóba és leülünk a lábtörlőkre.”

Miközben felfelé haladtunk, óhatatlanul bevillant a fenti kép, s láttam magam előtt a lépcsőházban a nénivel együtt üldögélő ZIZILENDet.

Bár lassan már szerda lett, elkezdtünk beszélgetni. Ha emlékeim nem csalnak, még sosem trécseltünk ennyit. Valószínűleg mindketten úgy éreztük, valakivel meg kell osztanunk az erci ziziségeket, valaki olyannal, aki szintén átéli ezeket nap mint nap.

ZIZILEND mentegetőzött, elég hideg van náluk. "Viccelsz!" – jegyeztem meg mosolyogva – "Szerintem ez az izraeli lakások átlag téli hőmérséklete." Nem lehetett panaszom a szállásra, az ágyam mellett volt egy vadiúj hősugárzó. Mint blogger társamnál olvasom, ezt pont az érkezésem előtt helyezték üzembe:

„... és felszereljük a vadiúj fűtőberendezést, amit Kispaszi látogatása alkalmából szerzeményeztem”.

Reggel korán távoztam, volt még egy kis ismerős-látogatás a szomszéd utcában, havas eső, s már robogtam is a 400-as buszon Ramat Gan felé. A 007-es ügynök befejezte jeruzsálemi küldését, s abban a bizonyos, sokat emlegetett kanyarban, ahol fel/eltűnnek a város házai, megfogadta előbb-utóbb újra visszatér. ◀

Folytatjuk.

Folytatás az előző oldalról.

Egyedüli zsidó voltam az osztályunkban, nem emlékszem rá, hogy értek-e ezért megjegyzések, atrocitások, csúfolódások. Talán azért volt ez így, mert megboldogult apám nagy tiszteletnek örvendett a településen, elismerték, értékelték munkásságát. A tanítónő beléptekor felállással köszöntötte az osztályt, „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” köszöntéssel. Nekem nem kellett mondanom ezt. Az iskolában példás volt a fegyelem. Az a gyerek, aki megszegte a csendet vagy nem jól viselkedett, büntetést kapott. A tanító vonalzóval üthette meg a tanuló összeszorított ujjvégeit (ez volt a körmös), vagy a sarokba állíthatta a rosszkat. Előfordult, hogy egy

teljes füzetlapot tele kellett írni azzal, hogy ezentúl jól fogok viselkedni és rendben fogom magamat viselni. Már az elsőben írtunk tollal a ceruza mellett. A toll egy meghajtott hegyes pléh volt, melyet be kellett mártani a tintába, ezt egy kis üvegben tartottuk. A mai fiataloknak ezt már nehéz lenne elmagyarázni. Az üveg tintát mindig hoztuk-vittük magunkkal. Nemegyszer a tinta kiömlött és bepiszkolta a füzetet, a padot, melyet ilyenkor súrolnunk kellett, nem nagy sikerrel. Ma napig megvan az elsős bizonyítványom, melyet Herzog Lajos tanuló részére állítottak ki.

Mint egyedüli zsidó tanuló, természetem miatt is mindig fegyelmezett voltam, néha azért szaladtam a többiekkel a szeke-

rek után, felkapaszkodtunk rájuk, anélkül, hogy a kocsis észrevett volna bennünket.

Be kell számolnom egy súlyos kamasz csínytevéséről. Volt nekem egy dugós puskám rugóval. Mikor lenyomtam a ravaszt, a rugó kiröpítette a dugót, mely spárgával volt a puskához kötve, ekkor egy jellegzetes hangot lehetett hallani. A barátom rábeszélte, hogy álljunk lesben a bokrok mögött, ha a tanítónő elhalad, lőjünk felé, Tóth Julianna biztosan megjárod majd. Így is tettünk, nagyon megijedt, de szerencsére nem látott meg bennünket, gyorsan elpucoltunk a helyszínről. ◀

(a részletet a szerző engedélyével közöljük)

DR. ORNA
MONDSCHAJN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből A zongora és a hegedű

Zeneszek és énekesek már a Bibliában szerepelnek, fontos szerepük van a Szentélyben vagy a vallási szertartásokon. A Levita törzs tagjainak speciális feladataik voltak, a rituálékön ők voltak az énekesek, zenészek. Pontosan nem tudjuk, milyen hangszerek léteztek ebben az időben, a bibliai hegedű nem hasonlít a mostanira, de a fuvola, a trombita, a hárfa és a dob ismert volt már ebben az időben is. Dávid, még királlyá választása előtt hárfajátékával szerzett örömet Saulnak, aki sokat gyötrődött, lelki nehezségei voltak.

Az első Szentély lerombolása után a nép a babiloni fogságba került, ott nem tudtak tovább zenélni. A száműzöttek mondták: „Babilon folyói mellett ültünk, és sírva emlékeztünk rád, ó, Zion! Hárfáinkat a fűzfákra aggattuk.” Tehilim 137. Innen tanuljuk, hogy nehéz időben nem lehet sem énekelni, sem zenélni. Miután visszaszakerültek Zionba és felépítették a második Szentélyt, a zene újból felhangzott Jeruzsálemben.

Sok év elzúton, mikor a zsidó népszétszóradtatott a világban, a Szentély helyett zsinagógákat alapítottak, megváltoztak a szertartások. A zenei tehetséggel megáldottak új énekeket, zenéket hoztak létre a diaszpórában, ezek tovább éltek akkor is, amikor nem volt egyszerű zsidónak lenni egy adott területen. A hegedű egy olyan hangszer volt, melyet magukkal tudtak vinni a legnehezebb időszakokban is. Mint ahogy Dávid Ojsztrách híres hegedűművész mondta: „Azért él a világban annyi híres zsidó hegedűművész, mert 5000 év bánatát és örömet ezzel tudják kifejezni. És miért pont hegedűsök? Mert egy hegedűvel a hóna alatt könnyebb menekülni, mint zongorával.”

Az első világháború után a zene előtérbe került az Izrael földjén élő zsidó közösségek kulturális életében. Lelkes amatőrök és képzett muzikusok szimfonikus

zenekart, kórust, sőt még operatársulatot is alapítottak. A zene igazán csak az 1930-as években emelkedett professzionális szintre, amikor az európai náciizmus elől zenetanárok és diákok, zeneszerzők, zenészek és énekesek, valamint zenebarátok szárai özönlöttek az országra.

Izaak Stern, Yizhák Perlman, Dávid Ojsztrách, Yáshá Chefez és sok más híres hegedűs mellett, Artur Rubinstein, Jonatán Zak, Yefim Bronfman zongoraművészek a világ leghíresebb koncerttermeiben léptek fel és persze a tel-avivi Hejchál Hatarbutban, a Kultúra termében, amely a világ legrangosabb helyszínei közé emelkedett. Több más városban is alakultak zenei szervezetek, zeneiskolák, konzervatóriumok és egyetemi tanszékek.

Löwinger Mancsi zongoratanárnő volt. A főzés és a sütés mellett, ez volt a legkedveltebb elfoglaltsága, amely tragikusan félbeszakadt 1944-ben. Anyám akarta, hogy én

folytassam azt, amit Mancsi nagynéném nem tudott, ezért gyerekkoromban zongoráztam. Mikor kivándoroltunk Izraelbe, a zongorát otthagytuk Budapesten, így a zenei tanulmányaim félbeszakadtak.

Zongora torta két lap piskótából

Hozzávalók egy laphoz: 4 tojás, 15 dkg cukor, 2 pohár liszt, 1 sütőpor, 1/2 pohár olaj, 1 pohár narancslé, kevés reszelt citromhéj.

Elkészítés: A tojásfehérjét kemény habbá verjük és hozzáadjuk a cukrot és a sárgáját. Beletesszük a lisztet, a sütőport, az olajat, a narancslevet és a citromhéjat. Előmelegített sütőben 45 percig sütjük.

Mikor kihűlt, az egyik piskótát a másikkra tesszük és zongora formát vágunk. A felsőt barna csokoládémázzal bekenjük. 20 dkg csokoládé és 10 dkg vaj, a billentyűket fehér csokoládémázzal készítjük és a barnával díszítjük.

Jó étvágyat! ◀

Koníček Ágnesnek és Fekete Gábornak köszönhetően ízletes hagyományos zsidó ételeket kóstolhattak a november 11-i kiállítások megnyitóján résztvevők.

Folytatás a 3. oldalról.

És megnyitotta Isten szemeit (Hágárnak) és látott egy kutat vízzel; odament, megtöltötte a tömlőt vízzel és megitta a fiút. És Isten vele volt a fiúval és az felnőtt, a pusztában lakott és íjász lett. És lakott Poron pusztájában, anyja pedig vett neki feleséget Egyiptom országából.” (1Móz 21,14–21)

Hágár története megihlette a klasszikus és modern korok képzőművészeit is. Marc Chagall alkotásainak visszatérő karaktere a pusztában menekülő Hágár. A képek elemzői szerint az ábrázolásokon az Örökkévaló

angyalának feltűnése, közelsége a remény elérhetőségét, a karművésztársa lévő segítséget szimbolizálja.

Hágár egyik leghíresebb megformálása hófehér márványszobor, amely egy felfelé, előretekintő kecses nőalakot ábrázol, rendkívüli finomsággal, amely a remény szimbóluma lehetne. Talán nem véletlen, hogy az alkotója a XIX. századi vidéki Amerikában felnőtt, afroamerikai apától és indián anyától született Edmonia Lewis szobrásznő. Már ezek az életrajzi adatok is sejtetik, hogy nem könnyű életutat kellett be-

járnia. Ahogy hányatott élet jutott az általa megformált szentírási nőalaknak is. Úgy a történet, mint a szobor azonban magában hordozza a legfontosabb üzenetet. A legnagyobb tűnő kilátástalanság közepette is ott lehet a közelünkben valahol az a bizonyos kút, amelyből megtölthetjük tömlőinket a továbbhaladáshoz.

Ezekkel a gondolatokkal kívánok mindenkinek sok erőt a mindennapokhoz, valamint kívánok jó beíratást és bepecsételtetést.

Sáná tová tikátévu vetichátému!

Köszönöm, hogy meghallgattak! ◀

Ajvé, pondelok!: Tradície a inovácie

Dňa 22. novembra pokračovala séria nášho online klubu Ajvé, pondelok! Hostom tridsiateho prvého stretnutia bol Ákos Kurucz, kandidát na miesto rabína, právnik a poslucháč doktorského štúdia na Židovskej univerzite v Budapešti. Hostiteľ András Paszternák sa budapeštianskeho hosta pýtal na voľbu povolania, rodinu, ako aj na výkon práce sudcu a činnosti v židovskej obci v Nyíregyháze. Okrem tradícií bola reč aj o oblasti, ktorú Ákos skúma, t.j. otázke košerstva laboratórneho mäsa. Okrem spoznávania zázemia rôznych inovácií sme sa veno-

vali aj tradíciám a udržateľnému rozvoju. Bez odpovedí nezostali ani otázky prichádzajúce z radov publika. Po oficiálnej časti podujatia sme sa ešte dlho rozprávali

s účastníkmi klubu, ktorí sa k nám pripojili z rôznych častí sveta. ◀

PA

Chanukové svetlo aj v Nitre

Bolo síce len virtuálne, naživo v našich domácnostiach, veď plánované a pripravené podujatie, ktoré

sa malo konať v synagóge, aj na námestí, sa muselo zrušiť. Našťastie, ľudské slovo, písané, aj hovorené, letí aj bez toho, aby sa ľudia stretli. A tak sme všetkých členov našej obce, ale aj priateľov a sympatizantov našej viery, v Nitre aj po celom Slovensku, pozdravili na mieru vyrobeným pozdravom, na ktorom nechýbala báseň o svetle, ktoré ruší tmu... Listom v elektronickej podobe a telefonátom sme kontaktovali členov našej náboženskej obce, no a nechýbal ani darček, pre všetkých. Naši najmenší sa potešili balíčku dobrôt a farebnému, svietiacemu drevidlu na dlhý zimný večer...A tak sme ani tento rok neostali bez svetielok nádeje. Veríme, že nám prinesú vytúžený zázrak, byť opäť spolu s najbližšími! ◀

KP

Úspešné projekty

Vďaka dotácii Fondu Gábora Bethlena (Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.) sme zakúpili streaming prostriedky (kameru, mikrofón, svetidlá, stojany), zvýšiac tak úroveň našich online podujatí. V decembri vychádza v dvojtisícovom náklade naša publikácia o židovských pamiatkach mesta Komárno, ktorú vydávame s finančnou podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja. Text štvorjazyčnej publikácie zostavili programoví koordinátori komárňanskej obce. Preklad vypracovali: dr. Agnesa Padlovicsová (slovenčina), Judit Vince Schweitzer (angličtina) a Klára Rechterisová (nemčina). Jazykovými korektorkami boli Zuzana Pasternáková Kertész a Katarína Potoková. Grafické práce vykonal Richard Saláth. Turistická príručka bola vytlačená v tlačiarňach Nec Arte. ◀

Pokračovanie zo strany 3.

Avšak k stretnutiu nedošlo, zabránil tomu Helenin manžel so slovami: „Nesmie na tragédiu spomínať, veľmi ťažko som ju vôbec z toho dostal“ (ibid., 82).

Téma holokaustu sa stala ústrednou témou pre spracovanie rôznych literárnych a filmových diel. Podľa poľskej filmovej režisérky a scenáristky Agnieszki Holland sú iba niektorí diváci schopní konfrontácie s totálnou beznádejou a zlom. I napriek tejto skutočnosti by ľudia nikdy nemali zabúdať na túto etapu našich dejín a dovoliť, aby ostala zabudnutá a nepovšimnutá. Preto akékoľvek vytlačovanie pravdy, zatváranie očí pred realitou a prispôbovanie sa môže byť nebezpečné. Najnebezpečnejšia je však spo-

ločnosť, ktorá je slepá a nechce si priznať, že to, čo sa deje naokolo, môže mať ďalekosiahle následky. Preto každé úsilie v oblasti bádania tejto časti dejín má svoje opodstatnenie. Či je to formou literárnych diel alebo filmových spracovaní, je vykreslením obdobia totality fašistického typu, ktoré by nikdy nemalo byť zabudnuté.

LITERATÚRA

Bocan, Ján, 2019. *Medzi tromi hranicami*. Snina: Európska zberateľská spoločnosť, Cohn, Norman, 1966. *Warrant for Genocide*. New York: Harper & Row.

Dzurko Hrešková, Sylvia, 2018. *Dedičstvo Polonín v prospech regionálnej kultúry*. Nitra: UKF.

Fiala, Ján, 1994. *Zpráva o Akci B*. Praha: Vyšehrad.

Marcinek, Jaroslava a kol., 2018. *Fragmenty židovstva*. Snina: Elinor.

Tokarczuk, Wiesław, 2019. *Medzi tromi hranicami*. Snina: Európska zberateľská spoločnosť.

KONTAKT

PhDr. Sylvia Hrešková

Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF
v Nitre

Dražovská 4

949 74 Nitra

Slovenská republika

sylvia.dzurko.hreskova@ukf.sk. ◀

PhDr. Sylvia Hrešková: Tragédia Židov na východnom Slovensku – 2. časť

Predchádzajúcimi udalosťami sa tragická noc v Uličskej doline neskončila. Ich pokračovanie naberalo na intenzite. 4. decembra 1945 asi okolo 18. hodiny banderovci znovu obsadili Novú Sedlicu. Skupina s tridsiatimi ozbrojencami zhabala obyvateľom potraviny, obuv, vojenské dokumenty a iné cenné predmety. Veci naložili na sane a nariadili dvom občanom odviezť ich na hranicu. Na druhý deň, 5. decembra 1945, dorazili banderovci okolo 20. hodiny do obce Zboj. Opäť rabovali obyvateľstvo a v rozhovore s dedinčanmi ohlásili svoju ďalšiu návštevu v iných obciach. Tak sa aj stalo. Nasledujúci deň 6. decembra 1945 prepadli obec Ulič. Obsadili všetky strategické miesta v dedine, rozbehli sa po domoch a rabovali. V skupine približne päťdesiat mužov vtrhli do domu Viktora Vínara a donucovacími prostriedkami chceli zistiť, kde bývajú Židia a komunisti. Po získaní potrebných informácií sa obrátili do bytu Alexandra Steina so slovami: „Otvor, Židák!“ Vtrhli do bytu a všetkých spolu s Viktorom Vínarom a jeho ženou zastrelili. Po tomto čine išli hľadať ďalších Židov v obci. Nenašli nikoho, pretože informáciou o príchode banderovcov bol oboznámený takmer každý občan obce Ulič (Tokarczuk 2019, 19).

MASAKER V KOLBASOVE

V krvavom slede udalostí pokračovali banderovci aj 6. decembra 1945 v obci Kolbasov, kde sa odohrala najväčšia tragédia. V ten deň oslavovali Židia sviatok svetiel a zasvätenia – Chanuku. Židia z celej oblasti, ktorí prežili holokaust prišli osláviť tento sviatok do domu obchodníka Poláka. V čase masakry sa v dome nachádzalo dvanásť ľudí. V noci vtrhli do domu obeť. Avšak ešte predtým chodili po dedine a pýtali sa ľudí, kde nájdu nejakých Židov. Svedkyňa pani Mária Halagová v tomto vypovedala: „Banderovci sa pýtali na jedného Žida (pravdepodobne starého Jakuboviča; je otázne, či to bolo pred jeho domom alebo domom číslo 23) ktorý stál vonku, kde sú Židia. Ten si uvedomil, o čo ide a keďže sám bol Židom, nepriznal sa a ušiel sa skryť“ (ibid., 20). Masaker v dome prežila len jediná z dvanástich prítomných a to Helena Jakubovičová. Mala šťastie, že si ju banderovci ne-

všimli skrytú pod posteľou. To, čo opisuje potom Bohuš Chňoupek bolo hrôzostrašné: „Počula rev, nárek, výkriky, prosby, držala si ruky na ústach, keď rozoznala stony mučených a potom výstrely, veľa výstrelů, chrčanie umierajúcich... a potom už iba strašné ticho“ (Marcinekóvá a kol. 2018, 67).

Helena Jakubovičová ďalej spomína na hrôzy, ktoré sa v noci v dome odohrali a ktorých svedkom sa stala. Židov v dome banderovci najprv urážali a nútili ich spievať. Štyroch mužov poslali do jednej miestnosti. Potom prišli k ostatným siedmim ženám/dievčatám, ôsma Helena bola ukrytá pod posteľou. Banderovci najprv z domu vyrabovali cenné predmety, dievčatá znásilňovali a mužov zabili výstrelmi do hlavy. Medzitým zastrelili aj dievčatá ležiace na posteliach. Medzi obeťami sa nachádzali aj dve sestry Heleny Jakubovičovej. Helena zostala ešte hodinu v miestnosti. Po týchto udalostiach utekala k Salamonovi Jakubovičovi, ktorý žil na opačnom konci obce. Jeden zo svedkov, ktorý prišiel na miesto tragédie ráno 7. decembra, tvrdil, že minimálne jedného Žida pred smrťou mučili, o čom svedčí jeho telo pribodnuté k podlahe bajonetom. Steny boli postriekané krvou a ženy ležali na zakrvavených posteliach. V miestnosti bolo toľko krvi, že z domu cez prah tiekla až na ulicu. Keď sa v to ráno Helena spolu so Salamonom vrátili do domu, našli tam veľa hádajúcich sa dedinčanov. Tvrdili, že Polák im dlhoval rôzne sumy peňazí. Medzi sebou si tak rozdelili všetko, čo tam ostalo. Salamon Jakubovič a Helena Jakubovičová odišli do Humenného oboznámiť tamojšiu židovskú obec o tragédii, ktorá sa v noci udiala (Tokarczuk 2019, 23).

V súvislosti s predchádzajúcimi udalosťami treba mať na zreteli, že územie severovýchodného Slovenska bolo značne postihnuté vojnou. Šírla sa tu chudoba a hlad. Pre toto územie je tiež charakteristické národnostne zmiešané obyvateľstvo, v ktorom vládli komplikované pomery, a tak sa vytvárali podmienky pre formovanie zločineckých, kriminálnych a pašeráckych skupín, ktoré boli, okrem iného, podmienené i antisemitizmom. Súcit so všetkým, čím si židovské obyvateľstvo počas druhej svetovej vojny prešlo, čoskoro pominul a v dôsledku snahy tých niekoľko málo Židov

V tejto rubrike sa Vám predstaví vedecko-výskumný pracovníci, doktorandi z Ústavu stredoeurópskych jazykov a kultúr Fakulty stredoeurópskych štúdií na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Na pracovisku dlhodobo sa venujeme židovskej kultúre, interpretujeme literatúru a film so židovskou tematikou v stredoeurópskom kontexte, organizujeme konferencie pod názvom Židovský kultúrny fenomén v stredoeurópskom kontexte a okrem toho ponúkame aj študijný program o židovských zvykoch a tradíciách pre univerzitu tretieho veku. Jednotlivé príspevky sú odrazom našej bádateľskej činnosti. Prajeme Vám príjemné čítanie,

PaedDr. Magdaléna Hrbáček, PhD.

o navrátenie svojho strateného majetku sa stala príčinou bujnejších protizidovských nálad. To dokladujú aj vyjadrenia, že práve otázky okolo navrátenia bývalého majetku Židom, vracajúcim sa do okresu, boli hlavným zdrojom antisemitizmu rovnako ako názory, že vraždy Židov v okrese Snina boli jednoznačne ich súčasťou (Marcinekóvá a kol. 2018, 80).

Preslovenských Židov žijúcich na východe Slovenska sa dni od 3. do 10. decembra 1945 stali osudnými. Život Heleny Jakubovičovej – jediného preživšieho dievčaťa kolbasovskej tragédie, je do dnešných dní neznámy. Po výsluchu, ktorý sa odohral na druhý deň po masacre, sa naspäť do obce Ulič už nevrátila. Po krvavej udalosti sa presťahovala do Humenného. Hovorí sa, že potom emigrovala do Ameriky. V 90. rokoch 20. storočia po nej márne pátral aj Ústredný zväz Židovských náboženských obcí Slovenska. V ostatnom čase sa objavujú informácie, že pred pár rokmi vo vysokom veku zomrela v USA. Existovala len jediná osoba, ktorá poznala miesto pobytu Heleny Jakubovičovej. Bola ňou Gizela Lipovská – posledná Židovka z Uličskej doliny. Tá navštívila Ameriku v roku 1984 a pri tejto príležitosti sa chcela s Helenou osobne stretnúť.

Pokračovanie na strane 4.

Komunitná mozaika

– fotografie z minulosti našej obce –

► V roku 2010 bola z iniciatívy Slovenského centra židovského kultúrneho dedičstva zrealizovaná evidencia a fotodokumentácia tohto zbierkového fondu, rovnako ako iných zbierok židovských obcí na Slovensku. Na základe kritérií umelecko-remeselnej, materiálnej a historickej hodnoty bolo vybraných 37 zbierkových predmetov... Druhým najstarším je zvitok Tóry, ktorého ozdobné disky nesú tento nápis: „Tento zvitok Tóry je darom váženého pána Jakoba, syna váženého pána Chajima Jicchaka, jeho pamiatka nech je požehnaná, a jeho manželky pani Ley, dcéry Jisraela Chajima, jeho pamiatka nech je požehnaná. Pre vzdelanosť v Tóre v roku 672 (tj 1911/12) v tunajšom Velkom Mederi (Nagy Medyer), nech je postavený Sion a Jeruzalem, Amen, Sela.“ – PhDr. Jana Švantnerová Zbierka judaík ŽNO v Komárne.

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vago
10103804/5200 – OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia
IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno
alebo
IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

Vydávanie Spravodajcu a Klub šalom finančne podporili: Franz Schmidek (Viedeň), Ivan Kolín (Košice) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

Z dôvodu zhoršenia pandemickej situácie sa podujatia v Menháze nekonajú, avšak online každého naďalej srdečne očakávame!

Vďaka dotáciám a úspešným projektom sme rozšírili našu Knižnicu Bélu Spitzera o ďalšie publikácie v maďarskom i slovenskom jazyku.

ŽNO v Komárne pod vedením Zoltána Kollára sa aj v tomto roku zapojí do poskytovania stravy pre bezdomovcov.

Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republike zaslal pri príležitosti židovského nového roka dar pre primátora mesta Bélu Keszegha. Zásielku v októbri odovzdal predseda obce Anton Pasternák a člen vedenia obce Zoltán Kollár.

Vďaka Nadácii Códokó zhotovili o našej synagóge 3D-fotografiu, ktorá bude čoskoro dostupná na internete.

Mesto Komárno vydalo dvojjazyčnú maďarsko-slovenskú publikáciu v spojení s externou výstavou inštalovanou pri príležitosti 230. výročia založenia našej obce. Za exempláre poskytnuté našej obci vyjadrujeme pánovi primátorovi vďaka!

V októbri sa konalo online zasadnutie vedenia Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike, na ktorom našu obec zastupoval predseda Anton Pasternák. Ústrednou témou bolo uzavretie dlhodobého sporu medzi zväzom a Claims Conference. Poslanci predloženú dohodu schválili, tým môžeme, dúfajme, záležitosť považovať za vyriešenú.

Spravodaj – mesačník ŽNO v Komárne, založený v roku 5756. (1996), **šéfredaktor**: Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci**: Judit Haas, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava**: Richard Saláth, **jazyková korektúra**: Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač**: Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO**: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail**: kile@menhaz.sk, **tel./fax**: 00421/35/7725-355. **Registračné číslo**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

Nová publikácia

► V decembri vychádza v dvojtisícovom náklade naša publikácia o židovských pamiatkach mesta Komárno, ktorú vydávame s finančnou podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja. Text štvorjazyčnej publikácie zostavili programoví koordinátori komárňanskej obce. Preklad vypracovali: dr. Agnesa Padlovicsová (slovenčina), Judit Vince Schweitzer (angličtina) a Klára Rechterisová (nemčina). – viac na strane 3.

Online Chanuka 5782

Dňa 29. novembra sme Chanuku, žiaľ, opäť mohli privítať iba v online priestore. Klezmerový koncert a stretnutie Klubu šalom sme museli pre zhoršujúcu sa pandemickú situáciu zrušiť. Objednané chanukové sviečky si mohli naši členovia prevziať v kancelárii obce.

Pôvod a zvyky týchto významných dní účastníkom stretnutia Ajvé, pondelok! priblížila prednáška Dóri Miklós spojená s premietaním. Svetlá sviatku zapálil budapeštiansky kantor Dániel Rudas. Nechýbal ani spoločný kvíz, ktorý moderoval András Paszternák. Okrem účastníkov zo Slovenska a Maďarska sa k nám tentoraz pridali aj záujemci z Izraela, Ameriky a Švajčiarska. ◀

Myšlienky redaktora

V nedeľu 5. decembra zapalujeme doma okolo piatej hodiny večer ôsmu sviečku Chanuky židovského roka 5782, sviatok sa pomaly končí. Dlhý sme dúfali, že sa v tomto roku aspoň sčasti vráti pred-covidová atmosféra sviatku svetiel, ale dni uplynuli v tichosti. Nezišli sme sa pri spoločnom zapalovaní sviečok a konzumovaní šišiek ani v obciach, ani v priateľskom kruhu. Nekonal sa ani oslava v komárňanskej židovskej obci, teda presnejšie povedané: opäť sa presťahovala do virtuálneho sveta. Bolo by dobré veriť, že v roku 5783 budeme môcť hlásať zázrak opäť spolu a počas týchto ôsmich dní sa budeme môcť bez obáv pohovárať a zabávať! Čas plynie a momenty, ktoré teraz nemôžeme prežívať, sa možno už nikdy nebudú dať nahradiť. Chceli by sme opäť zaplniť sálu Zoltána Wallensteina v Menháze, alebo si prenajať väčšiu miestnosť v centre mesta, ako sme to počas novembra-decembra tak často robievali. Isteže, nemáme sa na čo sťažovať, veď kým sa môžeme osobne alebo prostredníctvom internetu stretnúť s našimi blízkymi, máme sa s kým podeliť o zázračný príbeh Makabejcov. Nech zázrak týchto ôsmich dní priniesie svetlo, ktoré rozžiari naše domovy, synagógy a komunitné centrá aj v roku 2022! ◀

PASZTERNÁK ANDRÁS

